

ӘӨЖ 37.04

**ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА БОЛАШАҚ МАМАНДАРДЫҢ
ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМУ ЖОЛДАРЫ**

Ысқақ Айдана Әбсәттарқызы

botagoz.baymenova@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Әлеуметтік педагогика және өзін-өзі тану мамандығының 1 курс магистранты, Нұр-Сұлтан, Қазақстан

Ғылыми жетекші- Б.С.Байменова

Біздің елімізде ерекше қамқорлықты қажет ететін балаларды оқыту проблемасы 2002 жылдан бастау алды. 2002 жылы біздің еліміз алғаш рет ерекше қамқорлықты қажет ететін балаларға медициналық және әлеуметтік көмек көрсетудің қағидаларын басшылыққа алған нормативті құжат қабылдаған болатын.

Елімізде инклюзивті білім беруді жетілдірудің нормативті-құқықтық базасының басты мақсаты – білім беру ортасы білім алушылардың жеке ерекшеліктері мен білім алуды қамтамасыз ететін педагогикалық тәсілдің негізінде тұратын жері бойынша тең дәрежеде білім алуды қамтамасыз етуге негізделген. Адам құқығы бағытындағы негізгі халықаралық құжаттарға сәйкес, Қазақстан Республикасының заңнамасында барлық азаматтардың, соның ішінде елдегі әрбір тұлғаның білім алуға тең құқығы қағидасы қарастырылады.

Қазақстан Республикасының «Мүгедектердің құқықтары туралы конвенцияны ратификациялау туралы» Заңында ерекше қамқорлықты қажет ететін оқушылардың барлығы ешқандай кедергіге қарамай, білім алуға міндетті деп айтылған [1].

Сонымен қатар, 2011-2020 жылдарға арналған еліміздің мемлекеттік бағдарламасында ықпалдастыру процесін жетілдіру туралы баса айтылған болатын. Қазақстанда интеграциялық жүйеде әлі де болса, қарама-қайшылықтар кездеседі, оны жетілдіру мен дамытудың әртүрлі технологияларын ұсыну қажет.

Республикамыздың көптеген мектептерінде 2004 жылдан бастап зерттеулер жүргізілген болатын. Сол зерттеулердің нәтижесіне сүйенетін болсақ, мұғалімдердің көпшілігі ықпалдастыру процесіне қарсы болған. Себебі ол кезде мұғалімдердің көпшілігі ерекше қамқорлықты қажет ететін балаларды қоғамдық ортаға бейімдеуге дайын болмады.

Жүргізілген психологиялық сауалнамаға үңілетін болсақ, ата-аналардың басым көпшілігі ақпараттық түсінбеушіліктен, «менің балам неге ерекше қамқорлықты қажет ететін балалармен бірге оқуы қажет?» деген сауалдар қою арқылы өзінің қарсылығын білдірді. Білім беру мазмұнындағы бұл реформа көпшілікке жаңалық болып саналды. Олар бұл идеяны бірден өздеріне сіңіре алмады. Интеграция және инклюзия мәселесінің теориялық және практикалық тұрғыдан шешу жолдары еліміздің бірқатар ғалымдарының еңбектерінде көрініс тапқан. Соның ішінде А.А. Бейсенбаева, М.Ә. Құдайқұлов, Қ.Б. Бөлеев сияқты ғалымдар пәнаралық байланысты оқу-тәрбие процесін ұйымдастырумен байланыстырса, М.А. Абсатова өз зерттеуінде интеграция идеясының тарихи алғышарттарына тоқталған.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында былай деп көрсетілген: «Мемлекет жынысына, нәсіліне, ұлтына, тіліне, тегіне, мүліктік және лауазымдық жағдайына, тұрғылықты жеріне, дінге көзқарасына, нанымдарына, қоғамдық бірлестіктерге тиесілігіне, сондай-ақ басқа да жағдайларға қарамастан адамның және азаматтың құқықтары мен еркіндігінің теңдігіне кепілдік береді» [2].

Инклюзивті білім беру үдерісіне қатысушылар құзыреттілігінің мазмұны кәсіби қызметтің мақсаттары мен функционалдық міндеттеріне байланысты. Осы үдеріске қатысушылардың мақсаты барлық білім алушылар үшін олардың білім алу мүмкіндіктері мен қажеттіліктеріне қарамастан кедергісіз орта құру болып табылады. Сондықтан да біз ең алдымен психологиялық-педагогикалық құзыреттілікті арттыру бағыттары мен жолдарын қарастырамыз, содан кейін әрбір қатысушының өзіндік ерекшеліктерін анықтаймыз.

Инклюзивті білім беру процесіне қатысушылардың психологиялық-педагогикалық құзыреттілігін арттырудың маңызды бағыттары ретінде:

1. Психологиялық-педагогикалық құзыреттілікті сыртқы арнайы ұйымдастырылған жағдайлар арқылы арттыру;
2. Психологиялық-педагогикалық құзыреттілікті ішкі арнайы ұйымдастырылған жағдайлар арқылы арттыру;
3. Өзін-өзі жетілдіру және өзін-өзі дамыту арқылы арттыру;
4. Ресурстық орталықтың қызметі арқылы арттыру

Психологиялық-педагогикалық құзыреттілікті сыртқы арнайы ұйымдастырылған жағдайлар арқылы арттыру білім беру қызметтерін көрсететін басқа ұйымдар негізінде жүзеге асырылады: «Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлттық орталығы, білім беру ұйымдары (университеттер, педагогикалық институттар, білім беру орталықтары), әлеуметтік бағыттағы ұйымдары, мәдениет саласы (кітапханалар, мұражайлар, даму орталықтары) және т.б. түрлі нысандар арқылы: біліктілікті арттыру курстары, тағылымдамалар, коучинг,

онлайн-офлайн семинарлар-вебинарлар, конференциялар, қашықтықтан оқыту, олимпиадалар, конкурстар және т. б.

Психологиялық-педагогикалық құзыреттілікті ішкі арнайы ұйымдастырылған жағдайлар арқылы арттыру білім беру ұйымында әдістемелік жұмыс және әкімшілік жоспарланған іс-шаралар жүзеге асырылады: аттестаттау, дөңгелек үстелдер, семинарлар, конференциялар, педагогикалық кеңестер, мастер-кластар және т. б.

Мұғалім қызметінің педагогикалық процестегі компоненті жеке кәсіби-педагогикалық өздігінен білім алу болып табылады. Инклюзивті білім беру үдерісін ұйымдастыруда өзін-өзі жетілдіру және өзін-өзі дамыту психологиялық-педагогикалық құзыреттілікті арттыруға бағытталған педагогтің өз бастамасы бойынша жүзеге асырылады.

Ресурстық орталықтың қызметін инклюзивті білім беру үдерісіне қатысушылардың психологиялық-педагогикалық құзыреттілігін сыртқы арнайы ұйымдастырылған жағдайлар арқылы арттыруға жатқызуға болады. Бірақ біз оны бөлек қарастырамыз, өйткені оның қызметі барлық мүдделі тұлғалардың инклюзивтік сауаттылығын арттыру проблемасымен және Ресурстық орталықтың қызметімен тікелей байланысты.

Сонымен, бірінші бағыт бойынша құзыреттілікті арттыру қалай ұйымдастырылатынын қарастырайық (психологиялық-педагогикалық құзыреттілікті сырттай арнайы ұйымдастырылған жағдайлар арқылы арттыру).

Біліктілікті арттыру мұғалімге ескірген көзқарастан арылуға көмектеседі, оны сыртқы өзгерістерге бейім етеді, бұл нақты айтқанда оның бәсекеге қабілеттілігін арттырады. Қазіргі уақытта педагогтарға түрлі құрылымдар ұйымдастыратын біліктілікті арттыру курстарының алуан түрі ұсынылады. Күндізгі және сырттай курстар, соның ішінде қазіргі заманғы ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалана отырып, тегін және ақылы негізде ұйымдастырылатын қашықтықтан оқыту курстары.

Біліктілікті арттыру процесінің қағидаттары: *оқытудағы белсенділік принципі; оқыту және практикалық қызметті интеграциялау; біліктілікті арттырудың мазмұны мен нысандарын таңдау; дидактикалық негіздердің инвариантылығы; білімді логикалық-мағыналық модельдеу негізінде макро және микронавигация; стратегиялық менеджмент принциптері [3].*

Болашақ мамандардың құзыреттілігін арттырудың заманауи қызықты әдісі коучинг болып табылады. Коучингтің сөздік мағынасына сүйенер болсақ, коучинг (ағылш. Coaching – оқыту, жаттықтыру) – консалтинг және тренинг әдісі, классикалық консалтинг пен тренингтен айырмашылығы – коуч кеңес және қатаң ұсыныстар бермейді, ол шешімді клиентпен бірлесе отырып іздестіреді. Коучпен жұмыс істеуде белгілі бір мақсатқа, өмірде және жұмыста жаңа, позитивті тұжырымдалған нәтижелерге жету ұйғарылады. Яғни, коучингте адамның жеке, отбасылық немесе бизнестегі өмірінде мақсатқа, нәтижеге қол жеткізу көзделеді [4].

Онлайн-офлайн –семинарлар, вебинарлар. Әдістемелік жұмыс педагогтың кәсіби дамуын ынталандырады, оның өзін-өзі жүзеге асыруына, кәсіби және жеке проблемаларын шешуге ықпал етеді, жұмыстан көбірек қанағаттануға мүмкіндік береді. Білім беру процесін өзгерту және идеяларды алға жылжыту негізінде педагогтардың әдістемелік бірлестіктеріне белгілі бір рөл беріледі, оның мақсаты-педагогтың кәсіби шеберлігін үздіксіз жетілдіру, мұғалім қызметінде құзыретті көзқарасты қалыптастыру.

Аттестаттау педагогтардың кәсіби шеберлігін арттырудың маңызды, тиімді бағыттарының бірі болып қала береді. Бұл мұғалімнің шығармашылығын ынталандыратын, мұғалімге өзінің шығармашылық әлеуетін және өзін-өзі жетілдіруге мүмкіндік беретін процесс.

Қорыта айтатын болсақ, инклюзивті білім беру жағдайында болашақ маманның құзыреттілігін дамыту жолдары: психологиялық-педагогикалық құзыреттілікті сыртқы арнайы ұйымдастырылған жағдайлар арқылы арттыру, психологиялық-педагогикалық құзыреттілікті ішкі арнайы ұйымдастырылған жағдайлар арқылы арттыру, өзін-өзі жетілдіру

және өзін-өзі дамыту арқылы арттыру, ресурстық орталықтың қызметі арқылы арттыру жатады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының «Мүгедектердің құқықтары туралы конвенцияны ратификациялау туралы» Заңы. Астана, 2014ж. 9 желтоқсан
2. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. 2007ж. 27 шілде
3. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения – М., 1990. – 328с.
4. Что такое коучинг? Лайф коучинг. Бизнес коучинг <https://www.mikosoft.kz/pages.html>